

Skatymai

Nr. 22 (28)

Augsburgas, 1948 m.

birželio mėn. 1 d.

II metai

VERUTĖ

[„Inteligentų“ palata]

Penktas „Inteligentų“ palatos ligonis — buvusioji Tyrulių grapo, tarnaitė Verutė. Jai 26 metai, vidutinio ūgio, liekana ir liesa. Vaido brūkšniai švelnūs ir inteligentiški. Tamsios didelės akys žiūri maldaujamai, bet ne išmaldo ir pasigalėjimo, o atleidimo. Žiūrint į jos veidą, jokia būdu negalima įsivaizduoti sau, kad ji, kad jos siela, kuri spindi jos akyse, galėtų ką nors pikta daryti: tokiomis akimis žiūri į mus iš paveiklų šventosios, kurioms vienodal tiek rūpi mūsų vargai, kiek ir mūsų linkmybės.

Verutė—visų mylima ligonė ir laikoma pačiame gerajame kambaryje. Ji grapo akimirštinės duktė; jos motina mirė tuoj ją pagimdžius. Savo tėvo Verutė niekuomet nepažino. Iki penkių metų ji augo mieste vaikų prieglaudoj. Už ją mokėjo grapas. Prieglaudoj išmokė ją rašyti, skaityti, dvidešimtinimo ir nusizeminimo. Trylikos metų ji buvo paimita į grapo rūmus prie vienamešeris grapatės tarnautoja. Kai grapatė vedė į Väršuvą mokyti, nepalikė ir Verutės. Būdamas prie grapatės, Verutė prisidūrė mandagi apsiėjimui, išmoko puošti, laikyti ir, baigdamas sunešioti grapatės sukneles, buvo gražesnė už pačią grapatę. Atliekamu laiku skaitydavo grapatės knygas, lankydavo bažnyčias, vienuolynus ir labai linko prie seserų vienuolių.

Augo grapatė, augo ir Verutė. Ir tuo tarpu, kai grapatė kasmet darėsi prašmatnesnė ir šviesingesnė, Verutė šalinosi visų šio pasaulio linkmybių ir grįždavo į dievmaldystę. Vasarai ir didesnioms šventėms abi parvažiavo dvaro atostogų į dvarą, bet net dvariškių šitvirkimas, nei didelio miestoto nuodal nelietė Verutės sielos ir neveikė jos būdo. Parvažiavusi į dvarą, globodavo kumečių vaikus,

mokydavo juos poterį, katekizmo ir draugų su jais psūdavo dvaro koplytelėj Dievo Motinos aukurą.

Augo Verutė liesa, išblykusi ir lyg nesuveika. Net vasarą ji nesudėgavo saulės ir atrodė ir rūmų pazaitė.

Neturėdama nei tėvo, nei motinos, išaugo ji be žinomos, be gyvenimo džiaugsmo. Kaip iš vadovėlių teorijos ji ką nors dirbo vietuvėje, siuvo, mezgė, puosė grapų kambarius, taip ir prieglaudoj įkalta sau gyvenimo morale ir vienuolių įkvėpta stengėsi ir gyventi. Tas, kas neprisilaiko tų moralinių ir peršengia tradicijas, įkalta jai buvo, yra visuomenės atmeta ir Dievo ir žmonių pasmerktas.

Grapatė ją labai mylėjo ir niekur be jos nespėdavo. Mylėjo ją ir seniai grapai ir džiaugėsi tokia šitikiama ir dora savo dukters kambarine. Tačiau iš ją melėis buvo Verutė tiek, kiek ir iš mėnulio šviesos. Tik tą saulė galvina ir šildo, kas po jos spinduliais išaugęs.

Kadangi Verutė buvo našlaitė ir nepašalintų tėvų duktė, tai neturėjo ir giminių. Nebuvo jai jokių pažintamų, neturėjo draugės. Su grapatė toli draugavo, kol abi nelijo trumpas suknelės ir kol ši nepastebėjo, kad Verutė už ją gražesnė. Nuo to laiko Verutė tapo grapatės kambarinė, o grapatė pasijuto grapatė esanti.

Retkarčiais šventadieniais, jei grapuose nebūdavo svečių, Verutė nusiėdavo į miestelį, pas mokytoją Valaitytę. Valaitytė neseniai baigė Kauno „Saulės“ kursą ir dabar mokytojavo Tyrulioose. Susipažino jos krautuovė, susiartinė, ir kartas nuo karto Verutė pradėjo ją lankyti. Valaitytė buvo sodietė, bet drąsi ir energinga mergaitė. Ji pradėjo vilioti Verutę apšviesti grapus ir pradėti savarankiškai gyventi. Verutė jos pasiūry nusiugando, bet palinties nepertraukė ir amė svajoti.

Vienuolis

Sventoj Anelijoje, Valaitytės vardadieny, pas ją buvo daug svečių: visas kiek tiek apatryngęs miestelio jaunimas ir neseniai atkeltas į Tyrulius antstolis Zuravliovas. Pakviesta atsilankė ir Verutė.

Buvo linkama, jauki ir gera. Tik truputį visiems padino šią antstolis Zuravliovas. Nefūriat to, kad jis sakėsi nemokąs lietuviškai ir visą laiką tylėjo, tačiau toji jo tylą varžė visus, nes kiekvienas suprato, kad antstolis svečias neapstinas, kad pakviestas jis (ta) ne dėl draugiškumo, bet iš mandagumo ir reikalų esant. Tai jautė ir jis pats, tačiau namo nesikubė. Jis vis klasingai šypsojo pats savo šuone, buvo labai mandagus, dėl mažiausio nieknelio atsiprašinėjo, už viską dėkojo, tuo tarpu kai jo akys ir šypsenos tarytum kalbėjo: gerai, jās mane tik pakenčiate, aš svetimas jums, bet aš žinau, ką aš darau!

Per vakarienę atsitiko taip, kad antstolis susėdė greta su Verute. Ir užstalėj jis nieko nekaltėjo, o vis tik šypsojo sau ir vis stengėsi Verutėi patarnauti, Verutė tai varžė, ir ji atsilgyndama jam už mandagumą vien tik dėkojo, o daugiau tylėjo.

Skirstantis vėl atsitiko taip, kad jis Verutė namo lydėjo. Išėjus iš miestelio, norėjo ją paimti už parankės, bet Verutė nusigando, padėjo ir pasisakė taip nepatarnai vaikščioti. Antstolis nusijuokė, nusišypsojo ir tylomisėjo greta. Einant lauku, Verutė pasidarė baugu; jai regėjos, kad jis ir patamsy vis šypsoi ir vis kalbą negera mano. Kai antstolis ties dvaro vartais su ja atsiveikino, Verutė net leigvius atsiduso.

Kitą kartą Verutė grįžo iš miestelio viena ir net krūptelėjo, kai atsigrūžusi pamatė beprisivejantį ją antstolį. Jai grūtelėjus, antstolis pridėjo prie kaktos pirštus ir kalbą pasakė, bet Verutė nenusigirdo ką ir, tik linktelėjusi galva, taip patėjo toliau.

— Sveika, panelei! — tarė pavijęs ją Zuravliovas, išskaidamas prie kaktos ranką.

— Sveikas tamta, — atsakė jam